

СЕРІЯ НАРОДНІХ БАЙОК І КАЗОК,

Ч. 9.

МИШКА- ШКРЯБОТУШКА.

(Народні байки).

Упорядкував В. ЮНОША.

Видання Катеринославського Союзу Споживчих Товариств.

Мишка-Шкряботушка.

(Народні байки).

УПОРЯДКУВАВ В. ЮНОША.

I. „Чого миші kota бояться“. — II. „Миша на весіллі“. —
III. „Миша й лев“. — IV. „Миша та жаба“. — V. „Ледача
та працювита миша“. — VI. „Як миші kota ховали“. —
VII. „Миша й кажан“.

Видання Катеринославського Союзу Споживчих Товариств.

КАТЕРИНОСЛАВ,
Друкарня Катерин. Союзу Спож. Т-в.

1919.

Од упорядчика.

Надруковані в цьому збірничку байки записані з уст народа в різних кутках української території,—на Курщині („Миша й лев“, „Миша й жаба“, „Як миші kota ховали“ та „Миша й кажан“) в Галичині („Чого миші kota бояться“, „Миша на весіллі“ й „Ледача та працьовита миша“) і вперше світ побачили в т.т. XXXVII—XXXVIII „Етнографічного Збірника“, виданого р. 1916 під редакцією д. Володимира Гнатюка Львівським Науковим Товариством імени Шевченка.

Наше видання має літературне, а не наукове завдання, тому то текст байок ми подаємо місцями трохи виправлений відповідно до вимог сучасної нашої літературної мови й загальноприйнятого правопису, але в вислові ми, по змозі, пильнували додержати скрізь і завжди народнього й навіть місцевого колориту.

В. Юноша.

I. Чого миші кота бояться.

Раз якось ішов пес із котом на похорон і пес у зубах ніс свічечку.

Прийшли вони до річки, пес, якось не хотячи, впустив у воду свічку та й каже котові:

— От лихо, треба тепер шукати. Та як ти її знайдеш? Почекай, — надумався пес, — я буду гребти яму, а ти йди воду носи. Виносимо всю воду, от тоді й свічку знайдемо.

Пішов пес до своєї роботи, а кіт заходився носити воду.

Коли це дивиться кіт, — а то йде мишаче весілля. Він не довго думав, та скочив і схопив у пазурі не кого иншого, а таки самого молодого. Та як зачали миші прохати кота, щоб він пустив молодого, то таки вблагали — він змиловився та й каже:

— Добре, я його пустю. Зате ви йдіть та загатіть річку, спиніть воду, щоб ми могли свічку достати.

Пішли миші та й загатили річку, знайшли свічку, принесли та й просять знов, щоб кіт оддав їм молодого.

А кіт і на думці не мав їхню волю вволити — взяв та й ззів молодого, тільки облизався.

Миші сумні порозбігалися.

От через це миші тепер і бояться кота.

II. Миша на весіллі.

Справляв чоловік весілля. Музики грали, а гості танцювали. Миша вибігла на той час з нори й збоку придивлялася, як то танцюють. Дуже вона це собі сподобала й каже:

— Коли б уже швидче вечір, то й я так собі потанцюю, як вони!

Ждала вона нетерпляче вечера й скоро лише сонце зайшло та зробилося темно, миша вилізла з дірки й каже:

— Вже темно, тепер можу собі піти погуляти, коли б лише який ворог не схопив мене!

А вона й не знала, що коло порога два молоді коти гралися й побігла жваво на те місце, де вдень танцювали гості. Прийшла вона туди й слухає, чи музика грає. Коли ж бо не чути. А вона собі гадає:

— О, хіба то я нічого не варта, щоб танцювала без музиків? Ні, без музиків я не буду танцювати, пожду трохи.

Та й сіла собі на землі, сидить і поморгує вусиками. А ті два котики попритулювалися писканнями до землі та й собі вусиками поморгують. Торкнув один кіт другого лапкою легенько та й почав тихцем говорити:

— Ти бачиш?

— Не штовхай мене,—одповідає той.

— Та я гадав, що ти спиш. Присунься до мене ближче, я тобі щось маю казати.

Присунувся один кіт до другого, притулилися до купи й почав один другому на вухо шептати:

— Мусимо зараз розійтися!

— Чого?

— Чого? Бо гості зараз повечеряють та й вийдуть на двір, а миша тоді й утіче.

Коли це вибіг один чоловік на двір і гукнув:

— Грай, 'музико!

А миша як те почула, зірвалася на ноги та й каже:

— Коли б швидче заграв, бо я б уже танцювала!

А коти як це почули та й здивувалися дуже. От і каже один до другого:

— Ану, що то з того буде?

Враз музика заграла, а миша нагадала собі, що гості як танцювали, то брали собі пару, чоловік брав жинку, й так гуляли.

— Е,—каже миша,—треба й мені йти по свого чоловіка.

Як вона пішла, от і каже один кіт потихеньку до другого:

— Як її зловимо, то що з нею зробимо?

— Та мовчи бо!—одповідає той,—бо ось вона вже вертається.

Скочив один кіт і спіймав її. Та миша почала його заговорювати:

— Ов, як ти, бідолахо, впрів!

Та що вона скаже слово, то кіт дужче стискає її зубами. Миша як побачила, що далі в його зубах не видержить, та й почала думати, що б таке зробити, щоб він її пустив. А він її так уже стис, що миша не може вже й дихати. Коли побачила миша, що вже смерть наближається, що гине, то й сказала:

— Глянь-но ти, котику, позад себе!

Кіт озирнувся, а позад нього сидить другий кіт, його товариш. Він як побачив товариша й подумав собі:

— Ого, ти гадаєш, що будеш і ти їсти мишу. А не діждеш!

І почав утікати. Вибіг на двір і заховався під копицю сіна. А миша тоді й каже до нього:

— Який же ти дурний!

— А то чого?—питається кіт.

Та й роззявив трошки рота, а миша з рота скік у сіно й пропала. А кіт і не спам'ятався та й шукає в роті язиком, чи миша там, чи десь инше. Як дознався, що її там нема, й каже:

— Ой, я й справді дурний!

Коли чує, а миша обзивається з сіна.

— Вже я більше не піду ніколи на весілля танцювати!

А кіт і собі обізвався:

— А я коли б тебе ще раз спіймав, то не був би вже такий дурний, щоб випустити.

І побіг кіт цим разом голодний до хати.

Ш. МИША Й ЛЕВ.

Лев після обіду ліг у холодочку одпочивати. Тільки що він гарно задрімав, а мишеня вилізло з своєї нори й побігло необачне навпростець через лева. Лев спросоня подумав, що його хтось хапає, здригнувся, підвів голову й дивиться, аж то мишеня по йому пробігло. Лев тоді й каже:

— Як ти сміло мене турбувати?! Ти знаєш, хто я? Та я тебе вмент розчавлю, що й сліду твого не зостанеться!

— Милостивий царю! — жалібно запищало мишеня. — З ласки своєї вибач і помилуй мене, нещасного... Я ненароком потурбувало твою милость. Не души мене, я тобі колись у пригоді стану.

Лев засміявся: йому дуже чудно стало, що мишеня таку нісенітницю варнякає. А далі він і каже:

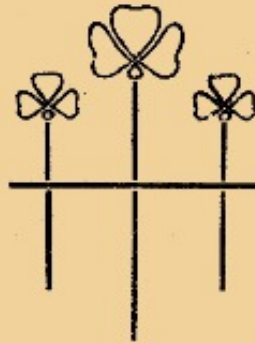
— Ну, йди собі, куди наставилося. Побачу, як то ти мені в пригоді станеш. Тільки гляди, вь другий раз не насмілюйся старших за себе турбувати!

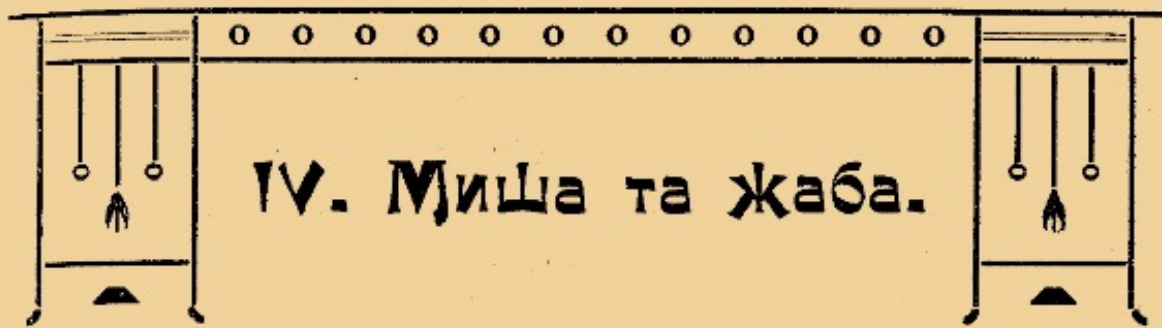
Мишеня швиденько побігло од лева й сховалось у бур'яні. Дуже раде воно було, що не потрапило в лапи до лева й живе зосталося.

Не минуло ще й тижня після того, як отак лев сварився на мишеня та нахвалявся задушити його, а вже й на нього лиха година прийшла. Вночі якось гуляв він у лісі й не зоглядівся, як у тенета вскочив. Скільки він не пручався й не борсався, а не міг викрутитися. Та що дужче борсався, то все більше та більше заплутувався.

Мишеня побачило, що лева лихо спіткало й ніяк він не може визволитися, прибігло мерщій до нього й почало гризти тенета. Не пройшло й півгодини, а воно вже впоралося — тенета гострими зубками переточило.

Лев визволився, подякував мишеняті й подався як найдалі од того місця.

IV. Миша та жаба.

Одного разу миші дуже скрутно прийшлося: за нею кіт гнався, а сховатися їй нікуди було. Так от вона, вгляdivши нору земляної жаби, прожогом і вско-чива туди. Жаба, побачивши її, й питає:

— Ти чого до мене прийшла? Хто тебе прохав?

Миші нічого було казати, так вона почала брехати:

— Та я до тебе справу маю.

— Яку ще там справу?

— Та я хотіла б з тобою одружитися.

— Піди ти геть од мене, не паскудь моєї нори! Я Бога прогнівлю, як згожуся з тобою жити!

— Чим же я гірша од тебе?

— Ти нікчемна тварина, тебе всяк цурається, тебе Ной прокляв за те, що ти в ковчезі дірку проточила. Як би не вужака, так і ковчег би пішов на дно й весь рід людський загинув. Ти й тепер людям велику шкоду робиш, зерно й усяке добро їм псуєш та їжу паскудиш. Хочеш, щоб через тебе й мене вбили? Іди геть од мене!

— Та чого ти так ганьбиш мене?—обізвалася миша.—Ти й сама не краща. Яка з тебе користь чоловікові? Од тебе він бородавок набирається: як подержить тебе в руках, так бородавки й нападуть.

— Може, воно й так,—каже жаба,—тільки я тому не причиною: нехай не бере мене в руки. А проте я чоловікові ніякої шкоди не роблю, а навпаки, користь він од мене має: я нищу шкودливих комах. Мене чоловік не проганяє, хоч я буду й біля його плигати, а тебе як побачить хто, так зараз і вбиває.

Поки миша отак змагалася з жабою, кіт тим часом побачив, що загубив здобич, і подався далі. Миша тоді вибігла з жаб'ячої нори й мерщій подалась додому.

У. Ледача та працюювита миша.

Було собі дві миші. Одна була працюювита, всього собі надбала на зиму, по зернятку в нірку наносила, щоб було чим перезимувати, а друга все хотіла на дурничку—одної днини пообідає в однієї сусідки, другої щось позичить у другої. Так вона хотіла й усю зиму перебути: робити нічого не робила, їсти їла.

Находила зима, ледача миша так усім набридла, що їй вже ніхто не хотів давати їсти. Вона прийшла до своєї працюювитої куми та й почала питатися її:

— Ви вже, кумко, запасу наробили на зиму?

— А ви як?—і собі запитує працюювита.—Наносили собі, що треба?

— А як же! Я навіть і одговілася вже, — каже ледача.

А працюювитій теж захотілося говіти:

— Зараз треба й собі одговітися. А хто ж вас сповідав?

— От ідіть та побачите хто.

Працюювита вибігла з діри, озирнулася навкруги та й каже ледачій:

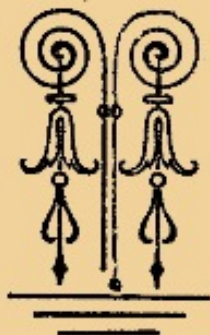
— Ото, та тут немає нікого, щоб висповідав.

А кіт недалеко був, тільки стриб та її хап за голову Так вона й загинула. А ледача тільки сміялася з неї:

— Вона робила, та не спожила, а я не робила та матиму, що їсти.

Та так цілу зіму чужим добром і жила.

Настала весна. Раз якось однієї теплої днини вибігла вона собі над вечір погуляти. Коли це десь узялася велика птиця, каменем упала на ледачу мишу— тільки крила зашуміли та вітром на неї дмухнуло— вхопила її в пазурі, розірвала й ззіла.

VI. Як миші ката ховали.

В одного чоловіка був добрячий, учтивий кіт, ніколи він не робив шкоди. Коли хазяїн сам не дасть йому їсти, то він, було, повз ласощі пройде, то й не гляне на них. Кіт одними мишами тільки й жив. Спершу йому було добре, мишей було не в поїд, а далі миші стали боятися його, не показувалися без потреби з нори. Виткне, було, з дірки голівку, обдивиться кругом і, як нікого не видко, тоді тільки вилізе з нори, а як почує котячий дух, то швидко ховається як найглибше в нору. Котові треба було хитрувати на всі лади. Іноді прикидався він сонним або здохлим, а іноді просижував, було, цілий день біля нори, ждучи, поки якась миша виткнеться з неї.

Одного разу кіт просидів цілий день біля нори й ні одної миші не спіймав. Наглядівши недалеко од нори край хвостини, що стирчала зо стріхи, почепився на ньому передніми лапами.

Молода миша виткнула голову з нори й побачила, що кіт висить, вернулася в нору й розказала всім своїм родичкам:

— Сестрички! Я бачила новину. Радуйтеся й веселітеся!

— Що таке?—спитали подруги.

— Та що: нашого ворога повісили. Тепер ми вільно будемо гуляти.

Миші одна за другою почали вискакувати з нори й потихеньку наближатися до кота. А стара миша, котра вже не раз була в бувальцях, сварилась на мишенят:

— Не ходіть далеко од нори, а то він вас обдурить. Знаю я його хитрощі. Може він висіти й без мотузка. Ей, стережіться його.

Мишенята не послухались старої миші, всі вилізли з нори й на radoцax постановили одправити молебінь своєму богові, що спас їх од лютого ворога. Одна з них була дотепна й одважна, підступила до кота ближче од усіх і почала читати віршу:

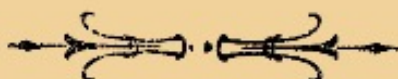
Жив Мурлика
Та був Мурлика,
Кіт сибірський,
Зріст багатирський.

Сіра на ньому шкурка,
Вуси, як у турка.
Був він бішений,
На крадіжці помішаний,
За те, мабуть, і повішений.

Радуйтеся, миші,
Радуйтеся, шурі.
І вся наша порода,
Настала тепер нам свобода!

Не встигла миша закінчити віршу, як кіт ожив і миттю кинувся до мишей та ну ж їх хапати. Чимало тоді перепсував їх, кілька штук скалічив, ледве повтікали, куди яка потрапила. Кіт сів біля нори й пантрував за мишами. Як сікнеться яка до нори хотатися, то він її й хапав та й душив.

Після того миші перебралися жити в друге місце.

VII. Миша й кажан.

Кажан якось, тільки сірити стало, забився під стріху й почав дрімати. Натрапила на нього миша та й питає:

— Що ти за птиця? Відкіля ти прилетіла?

— Ні, я не птиця, а кажан, тоб то літуча миша.

— Не схожа ти на мишу. У нашому роді таких не було, ти швидче на жабу скидаєшся.

— Ні, я не жаба, а була колись такою ж, як і ти.

— А відкіля ж у тебе крила взялися?

— Це мені Бог так дав. Я колись, не хотючи, покуштувала свяченої паски, з того часу в мене й крила з'явилися; і тепер я живу правдиво, чоловікові на користь. Ото ж од свяченої паски й я стала святою.

— Як би ти була свята, так ти б сяяла, як янгол, а ти чорна, смердюча й крила в тебе такі, як у чорта.

— Та дарма,—каже кажан,—а все ж таки я щасливіша од тебе. Мене ніхто не спіймає, а тебе всі б'ють і ненавидять. Та ти того й варта.

— А нехай спробують мене убити, — одказує миша.—Та мене ніхто й не влучить, у пастку я ні за що не піду, а од kota я знаю, як утікти. Я вже не одного з них на своєму віку обдурила.

Не встигла миша так похвалитися, а кіт стрілою кинувся на неї й згріб її в свої лапи. Кажан побачив це та й каже:

— А що, похвалилась? Хіба ж то я не правду казав, що твоє життя що-хвилини на волосині.

ОГЛАВ.

	<i>Стор.</i>
I. Чого миші kota бояться	— 3
II. Миша на вісіллі	4 — 6
III. Миша й лев	7 — 8
VI. Миша та жаба	9 — 10
V. Ледача та працюовита миша	11 — 12
VI. Як миші kota ховали	13 — 14
VII. Миша й кажан	- 15

